
Pòrtula nº 223, abril de 2000

Andreu Isern, la didàctica del fang

A la vetlada del mes de març comptàrem amb la presència de n'Andreu Isern, tècnic en didàctica del fang. A més, ja fa un grapat d'anys que és el responsable dels cartells de la Fira del Fang i s'encarrega dels tallers que s'hi duen a terme. D'altra banda, cal esmentar els amics de Pòrtula, coneguts de tots vosaltres, Pilar Sastre, Miquel Vaquer i Vicenç Sastre, que han protagonitzat edicions anteriors de les vetlades.

Tot just començà, dia 3 de març, la setzena Fira del Fang del nostre municipi, continuàrem parlant de fang a la vetlada que es dugué a terme el mateix dia. N'Andreu es definí com un enamorat de les tradicions antigues. Recordava amb enyorança una etapa passada que molts ja només hem viscut de rampellada. Parlàrem de quan la gent anava en carro a vendre siurells, greixoneres, alfàbies, etc. A vegades, pareix que parlem d'un món antic que s'ha esvaït pels passadissos obscurs de la memòria, però que perdurà fins fa relativament poc temps, abans que uns canvis radicals ho transformassin gairebé tot i ho convertissin en allò que coneixem actualment. N'hi ha prou recordant que una autopista ens prengué l'argila de la zona anomenada es Pou des Coll. Tots els qui treballen amb fang enyoren aquesta argila, ja que tenia unes qualitats especials.

El nostre protagonista contava les seves experiències amb autèntica devoció. Gairebé brollaven les anècdotes i les històries que ens contava en relació amb el fang. Ens parlà de la seva curolla pels siurells i del fet que seria interessant fer-ne un museu. Ara bé, n'hi ha que pretenen passar per antics siurells que tenen 50 o 60 anys, d'aquests que molts de nosaltres hem trobat a ca les padrines. Segons el seu parer, no es poden considerar antics si només tenen aquests anys. Per aconseguir un autèntic museu del siurell s'hauria de fer una recerca minuciosa de material i arribar a un acord perquè alguns col·leccionistes particulars en donassin les peces; així tothom en podria gaudir.

Els siurells són unes joguetes de fang, fràgils, econòmiques i que poden servir per fer renou, és a dir, siular. Es compraven antigament a les fires, tot i que actualment la funció és més aviat decorativa. El tema del siurell, com veis, ocupà una bona part de la tertúlia. Pensau que aquests objectes tenen la seva màgia especial: d'una banda no se'n coneix exactament l'origen i de l'altra és mal de saber el sentit que devien tenir originàriament. N'Andreu ens contà que s'han trobat figures semblants en altres indrets de la Mediterrània i que, actualment, també se'n fan a diversos llocs. Evidentment no són exactament iguals. Els que es fan a sa Cabaneta i Pòrtol tenen uns colors característics: el verd i el vermell, encara que en altres pobles de Mallorca s'han fet servir altres colors com el blau i el groc. I parlant dels colors, se'ns ocorregueren tot tipus de bromes relacionades amb el tema. Si, per exemple,

<http://www.alombradelatzavara.desgest.net>

mariano arranz i muñoz (ed).

hi hagués taxis a Marratxí, haurien d'esser blancs i amb retxes verdes i vermelles, com els siurells. D'aquesta manera quedarien perfectament identificats, no ho trobau?

Parlarem també de betlems i de pastorets. Un dels cartells que ha realitzat n'Andreu Isern va esser dedicat als pastorets (concretament el cartell de la desena Fira del Fang). Comentarem un poc el procés d'elaboració de les quatre figures típiques: el xot, l'indiote, el pastor i la pastora. Recordà que els seus padrins varen esser els primers en fer betlems de fang.

El nostre convidat ens parlà també dels tallers d'artesanía que duu a terme amb al·lots a la Fira. Segons el seu parer, aquestes activitats s'haurien de fer amb grups molt reduïts per poder treballar peces reals i coure-les. Ara bé, el fet que els grups cada vegada són més nombrosos no permet fer-ho d'aquesta manera i s'han de cercar altres tècniques per fer feina amb els al·lots.

Quan esmentarem la fase de cocció de les peces, entrarem en un dels moments que més comentaris generà entre tots els assistents, sobretot per les sorpreses "divertides" que, qualche vegada, sobten els ollers quan obren els forns. Si no es cou una peça a la temperatura adequada, com podeu suposar, aquesta pot rebentar o vitrificar. En més d'una ocasió surt una cosa totalment diferent, però que, en el fons, també guarda la seva gràcia. Ens referim a aquells casos en els quals es fonen les peces i aquestes s'ajunten creant una espècie de fantasia surrealista. Es pot agafar el resultat i tirar-lo al poal del fons o s'hi pot veure una bellesa inesperada i rara que, sense haver-nos-la proposat, és digna de conservació.

Per a aquesta vetlada la cuinera de Pòrtula, Antònia Rosselló, ens preparà un exquisit llom amb xampinyons i mongetes; a més, per picar ens oferí unes croquetes de pollastre i unes altres d'espínacs, que feren les delícies de tots els assistents. Com veis, una vetlada agradable es miri d'on es miri.

**Josep Antoni Calvo i Femenies
Catalina Bestard i Mateu**

Aquest article prové de la web: <http://www.portula.net/2000/223/22347.html>

Pòrtula nº 223, abril de 2000

Andreu Isern, *Figurer*

El nostre convidat d'aquest mes és Andreu Isern Amengual, un dels coordinadors dels tallers didàctics de la Fira del Fang d'aquest any. Té 43 anys i va néixer a sa Cabaneta el 31 d'octubre de l'any 1956.

Actualment viu a s'Aranjassa, on hi resideix per motius de feina des de fa 15 anys. És casat i té dues filles, de 18 i 13 anys. Té el títol de Mestre de Primària i exerceix de mestre a l'escola de s'Aranjassa. El temps lliure que té el dedica, entre altres coses, al món de la ceràmica, tant pel que fa a la pràctica de treballar el fang, com respecte a l'estudi d'aquesta part de la nostra tradició cultural. També reconeix que, si encara li queda un poc de temps, li agrada practicar la bicicleta de muntanya i fer esport, en general.

El seu principal *hobby* és la cultura popular; tot allò que faci referència, investigui o formi part d'aquesta.

Respecte a la televisió, opina que no se li treu el profit cultural i didàctic que se li podria treure, i afirma que la veu poc.

Pel que fa al menjar, diu que li agraden tots els plats de carn, i es considera com a bastant carnívor.

Practica l'esport quan té temps, especialment el ciclisme, ja sigui per muntanya o fent una passejada. També fa gimnàstica de manteniment amb un monitor al col·legi on treballa. Més esporàdicament, practica el tennis.

Respecte a si segueix algun esport, reconeix que li interessa, per exemple, saber com ha quedat el Mallorca, però a un nivell merament informatiu.

Considera que la seva principal virtut és intentar donar un cop de mà sempre que pot a aquelles persones que ho necessiten. També creu que és el seu principal defecte, ja que, a vegades, no sap dir que no i s'engresca massa.

El seu motiu d'orgull és la satisfacció d'haver fet tot el que ha fet bé, és a dir, haver actuat de tal manera que es sentís satisfet d'haver-ho fet així.

Li agradaria que el recordassin amb una frase com "Va ser un bon home" o alguna frase d'aquest estil.

<http://www.alombradelatzavara.desgest.net>

mariano arranz i muñoz (ed).

Una experiència impactant i negativa que ha viscut recentment ha estat: la mort del seu pare.

La seva màxima il·lusió és continuar vivint com fins ara, amb pau, viure la vida cada dia i sentir en el fons que ha valgut la pena viure.

No admira cap personatge històric concret, sinó més bé totes aquelles persones que, quan ha passat la seva vida, han estat recordades pel bé i les obres que han realitzat.

De personatges actuals admira Jaume Santandreu.

Des del seu punt de vista, els valors més importants són la dignitat i la senzillesa.

Pel que fa al món de la política, diu que creu més en les persones que no pas en la política i que aquesta, sovint, fa que persones que pots admirar canviïn radicalment.

Segons ell, el principal problema que pateix actualment Marratxí és la massificació, massificació que ha fet perdre un poc el sentit de poble, el sentit de pertànyer a un o altre dels nuclis històrics del terme. Pel que fa a la nostra revista, li agraden especialment les entrevistes i les seccions realitzades per Pau Biblioni. En principi, no hi ha res que li desagradi ja que troba que tot hi ha de ser.

Finalment, respecte a la Vetllada a Es Molí, comenta que s'ho va passar molt bé i que es va sentir com un més, encara que en un principi passava pena, ja que no havia assistit a cap vetllada anteriorment i no sabia com es desenvolupaven.

Mateu Soler

Aquest article prové de la web: <http://www.portula.net/2000/223/22346.html>

Font: http://2.bp.blogspot.com/_74DfuaYkoil/Rsj0YFarU7I/AAAAAAAAByM/erJ5f0XF_vQ/S700/banda+de+siurells.jpg

Pòrtula nº 247, abril de 2002

Siurells, taller didàctic

El Cartell didàctic d'aquest any ha estat dedicat als siurells.

* En ell es fa una petita resenya històrica sobre aquestes ancestrals figures de la nostra artesanía:

... el seu origen és encara desconegut, tot i que a vegades se l'ha relacionat amb l'època islàmica sembla que les seves arrels són més remotes. S'han trobat figures semblants a l'illa de Creta, a la Mediterrània oriental, corresponents al segle IV abans de Crist. A la Península (Andalusia, Andújar...) i fins i tot a Portugal i també a altres llocs hi ha manifestacions semblants al siurell mallorquí encara que les peces apareixen decorades amb diferent policromia i de vegades envernissades.

Al llarg de la seva existència els siurells han tengut diferents funcions, des de jugueta fins a objecte purament decoratiu o de record d'un esdeveniment de caire social o familiar.

* I després s'explica el procés d'elaboració així com de decoració del siurell.

Per modelar la peça se'n fan les diferents parts i s'afegeixen l'una a l'altra amb llamuga (fang més clar).

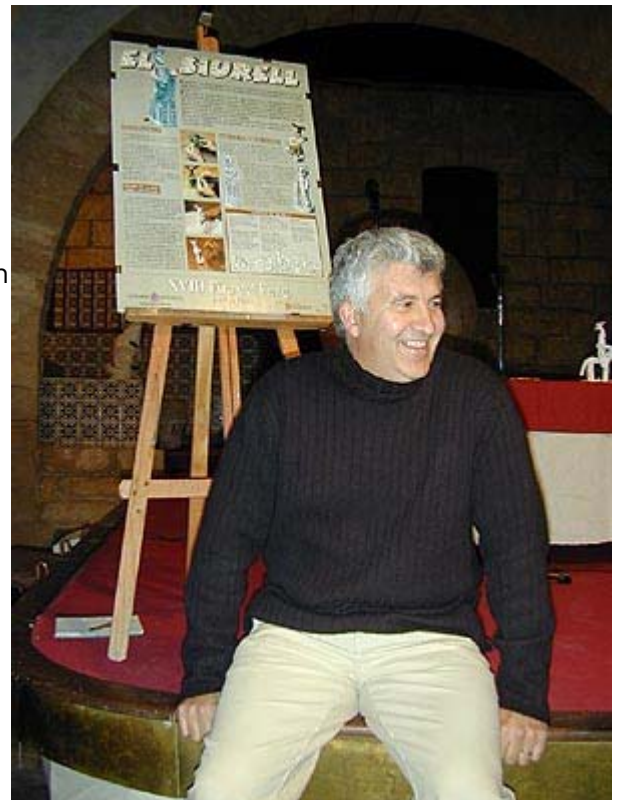
Després es procedeix a la confecció del xiulet, peça fonamental del siurell que li dóna el nom, que es fa només amb l'ajut d'un tronquet d'albó per buidar-lo i una esquadra de canya per fer el forat d'entrada i sortida de l'aire que en bufar li donarà el so característic. Un cop aferrat a la peanya, es deixa eixugar la peça i posteriorment es procedeix a la seva cocció.

Tradicionalment el siurell té una alçària d'un forç (de 12 a 16 cm), encara que se'n fan de molt més grossos i també de molt petits.

La decoració de les peces és molt simple. Després de la cocció se'ls dóna un bany de calç (bany que es fa per immersió agafant la figura pel xiulet tot tenint esment que la punta, on es posen els llavis per xiular, quedi sense emblanquinar).

Després se'ls donen pinzellades de color verd, vermell, blau i groc.

A Marratxí sempre s'han fet en verd i vermell, mentre que a Inca també s'empren el blau i el groc. Els

colors utilitzats antigament, obtinguts a base de pigments naturals, anilines, almagre... han estat substituïts per pintures sintètiques més fàcils d'aconseguir i que donen millors resultats.

La disposició de les pinzellades pot ser de diferents formes, sovint amb retxes arbitràries, encara que cada artesà té una manera personal de fer-les: amb pinzellades paral·leles de diferents colors, pinzellades perpendiculars, o també amb la combinació d'una pinzellada llarga amb punts d'un altre color tot formant un motiu quasi floral.

*Hi ha un apartat dedicat als siurells i Marratxí, on hi destacam els inicis d'aquesta artesanía a les nostres contrades:

La fabricació de siurells està íntimament lligada al municipi de Marratxí, més concretament a sa Cabaneta i actualment també a Pòrtol. Un altre lloc de producció de siurells, fins i tot anterior a sa Cabaneta, ha estat Inca, on encara s'elaboren.

A principis del segle XX els siurells són coneguts al nostre terme a través d'una família: mestre Antoni Amengual (gerrer) i la seva germana Bet, que amb els seus cònjuges, Maria Serra i Felip Palou continuaren la manufactura de siurells a Can Bernadí i a Ca Madò Bet.

Els fills i néts d'ambdues famílies han heretat l'ofici de siureller i han mantengut fins ara la seva producció. Actualment podem trobar obrieres de siurells a sa Cabaneta, Pòrtol, Inca, Consell i Pollença.

*Finalment en un requadre apareix una relació del principals tipus de siurells:

Hi ha una gran varietat de peces, si bé per la seva forma podem classificar-les en diferents grups:

ANTROPOMÒRFIQUES: Que representen figures humanes: l'home, la dona, el cavaller, el pastor... normalment amb un capell al cap i amb un objecte a les mans.

ZOOMÒRFIQUES: Amb figures d'animals: el bou, l'ase, el ca, el gall, la gallina o polleta, el cavall (sovint amb el cavaller)...

FANTÀSTIQUES: Entre les quals mai no manca el dimoni, a vegades amb cap o cos d'animal, el cavall alat, el peix Nicolau...

OBJECTES: Calesses, barques... Més recentment s'hi han afegit motius moderns com cotxes, avions, motos, o qualsevol figura que hom pugui imaginar.

Els alumnes dels centres escolars que visitaren la fira, al assistir al taller didàctic rebien una explicació del que es recull al cartell i una idea pràctica de l'elaboració d'un siurell. A més podien participar directament en la decoració, primer enblanquinant una peça i després fent les pinzellades de color verd i vermell.

A la fira l'han visitada 6.140 alumnes de 61 centres diferents dels quals 4.406 han assistit al taller.

Andreu Isern

Aquest article prové de la web: <http://www.portula.net/2002/247/24711.htm>

Unes paraules esparses d'Andreu Isern

En primer lugar debo admitir que el tema de los "siurells" me apasiona, no por el hecho de ser artesano sino por razones ancestrales. Nací en el seno de una familia dedicada a la artesanía del barro. Mi abuelo, al cual no conocí pues murió muy joven, era alfarero, también lo fue su padre y parece que generaciones anteriores a su vez se dedicaron a este oficio. También sus hijos (mis tios) dedicaron su vida a la alfarería, en La Cabaneta, un pueblo del Municipio de Marratxí, vecino de Pórtol, de donde por cierto procedía mi abuelo, tenían ubicado el alfar así como un tejedor de estilo tradicional. Fue allí donde empezaron a modelar los "siurells", mi abuelo Antonio Amengual de Can Bernadí (este es el sobrenombre con el que se conoce a nuestra familia) transmitió sus conocimientos a mi abuela Maria Serra cuando se casaron y como era tradicional en las alfarerías, la mujer se dedicaba a realizar las típicas figuras de barro, seguramente para poder de esta forma sacar algún pequeño beneficio económico, pues en aquella época los siurells se vendían como juguetes en las ferias de los pueblos.

Pronto se incorporaron a este quehacer algunos de los hijos (alfareros) en sus ratos libres así como las hijas entre ellas mi propia madre. Así conocí este singular mundo del barro, entre ruedas del torno de la alfarería, humo del horno del tejedor, arcilla de la cantera i silbidos del "xiulet" de los "siurells" que ya de muy tierna edad aprendí a modelar.

Así empezaron a conocerse los siurells de Sa Cabaneta (Marratxí), los de Can Bernadí, y los de "Ca Madó Bet" (hermana de mi abuelo). Los de Inca, anteriores a los nuestros ya se conocían anteriormente. Los colores de la decoración, como muy bien habeis apuntado en el foro, són diferentes en Inca que en Marratxí pues los primeros incorporan el amarillo i el azul además del verde y el rojo que usamos nosotros (por cierto, efectivamente antiguamente tenían un baño de cal i las decoraciones se realizaban con pigmentos naturales aunque por supuesto si los artesanos hubieran dispuesto como lo hacemos actualmente de pinturas plásticas y acrílicas, posiblemente estas se hubieran utilizado sin ninguna duda). Más tarde conocí a Antonia Campaner, mi mujer, empezamos juntos a modelar i decorar los "pastorets" de estilo costumbrista popular y actualmente continuamos con esta labor. Nuestra figuras se pueden ver en la feria de navidad que anualmente se celebra en la plaza mayor de Palma. Nuestra aportación personal a este tipo de figuras estriba en la peculiaridad de que su modelado es totalmente manual una a una sin la utilización de moldes (usados anteriormente por los artesanos que nos precedieron).

Por cierto, el nacimiento decorado al estilo de siurell que aparece en la fotografía no lo hemos hecho

<http://www.alombradelatzavara.desgest.net>

mariano arranz i muñoz (ed).

nosotros, más bien me parece de una artesana de Pollença o quizás de Inca, no lo puedo asegurar.
Gracias por interesaros por tan humildes artesanos

Aquest text prové del fòrum: <http://foro.belenismo.net/forums/thread-view.asp?tid=6328&start=26&posts=33>

